

Belgische toestanden

Elke Valgaeren

In dit nummer van het *Tijdschrift voor Genderstudies* brengen we u twee bijdragen over de vertegenwoordiging van vrouwen in de Belgische politiek. Sinds de verkiezingen van juni 2010 zowel in Nederland als in België woelige politieke tijden hebben ingeluid, genieten vergelijkingen tussen beide landen een hernieuwde populariteit. Toch zijn er opmerkelijke verschillen. De Nederlandse Tweede Kamerverkiezingen van 9 juni 2010 leverden weliswaar een winnaar op – Wilders' PVV –, maar vooral veel verliezers. De Belgische federale verkiezingen – op 13 juni 2010 – leverden duidelijke overwinnaars op: aan Vlaamse kant de Vlaamsgezinde N-VA (Nieuw-Vlaamse Alliantie) en aan Waalse kant de socialistische PS (Parti Socialiste). Desondanks had Nederland razendsnel een nieuwe regering waarin aanzienlijk minder vrouwen zetelen dan in voorgaande kabinetten – slechts 25 procent. België heeft nog steeds geen nieuwe regering, maar in het geringe aandeel van vrouwen in de regering van lopende zaken – twintig procent – geven beide landen elkaar weinig toe.

Kijken we naar het aandeel van vrouwen in het parlement, dan komen beide landen sterk overeen (www.ipu.org). Vrouwen zijn goed vertegenwoordigd in het nieuwe federale parlement in België: er zetelen nu bijna veertig procent vrouwen in de kamer van volksvertegenwoordigers en iets meer dan veertig procent rechtstreeks verkozen vrouwen in de senaat. Met elke verkiezing stijgt het aandeel vrouwelijke verkozenen weer een beetje meer. Er is echter een groot verschil in het

beleid op het gebied van gender en politiek in beide landen. In Nederland zijn wettelijk opgelegde quota altijd afgewezen door vrijwel alle politieke partijen van links tot rechts. Wel hanteerden vooral linkse partijen al vanaf de jaren tachtig vrijwillige quota. De afkeer van overheidsingrijpen in wat wordt beschouwd als interne aangelegenheden van politieke partijen, is zelfs zo sterk dat de uitsluiting van vrouwen in de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) – godlof slechts een splinterpartij – nog steeds wordt gedoogd.

In België zijn quota in de politiek echter al wettelijk voorgeschreven sinds 1994. Daar zijn zelfs quota in het bedrijfsleven serieus in discussie; een maatregel die in Nederland ook volkomen ondenkbaar zou zijn. Begin maart keurde de commissie handelsrecht de quota goed voor vrouwen in raden van bestuur van overheidsbedrijven en beursgenoteerde ondernemingen: na een overgangsperiode moet één derde van de leden van de raden van bestuur van deze bedrijven vrouwen zijn. Het lijkt echter niet evident dat deze quota door de voltallige kamer van volksvertegenwoordigers zullen worden goedgekeurd. N-VA toont zich immers, samen met de Vlaamse en Waalse liberale partijen, een notoir tegenstander. Zij doen er alles aan om het debat op de lange baan te schuiven om alsnog de stemming tegen te houden. Het valt overigens op dat dit wetsvoorstel heftige emoties oproept, zowel bij de voor- als bij de tegenstanders. Bij de huidige voorstanders zijn er verder veel die zeggen dat ze vroeger wel tegen waren, maar

in de loop der tijden hebben ingezien dat het probleem zich niet vanzelf oplost, zoals wel eens wordt gesuggereerd.

Ondanks deze mooie parlementaire score is het dominante beeld dat we de laatste maanden krijgen van de politiek ook in België echter overduidelijk mannelijk gekleurd. Vrouwen mogen vandaag de dag misschien wel meedoen in de politiek, maar als het er echt op aankomt, dan zijn de *decision makers* mannen. De hoofdrolspelers bij de regeringsonderhandelingen zijn immers allemaal mannen: de voorzitters van N-VA en PS bijgestaan door een eveneens mannelijke schare aan preformateurs, bemiddelaars, verduidelijkers (sic) en onderhandelaars die de arena ingestuurd worden door de koning. We krijgen hierdoor het beeld dat toppolitiek en regeringsonderhandelingen een mannenzaak zijn. Dat is – ondanks de aanwezigheid van een koningin aan de top – dan weer wel een duidelijke overeenkomst met de Nederlandse politiek.

De huidige crisis in de Belgisch politiek is het voorlopig hoogtepunt van communautaire conflicten die reeds enkele jaren aanslepen. De acute politieke crisis begon reeds na de verkiezingen van 2007. Gedurende al die jaren heeft de koning nog nooit een vrouw aangesteld om te bemiddelen. In 2007 veroorzaakte het paleis bijvoorbeeld heel wat verontwaardiging bij de vijf vrouwelijke ministers van staat toen hij enkel mannelijke ministers van staat uitnodigde om hem te adviseren bij het weer vlot trekken van de toen ook al vastgelopen regeringsonderhandelingen. Al is er de laatste jaren veel ten goede veranderd, we krijgen bij deze regeringsonderhandelingen impliciet de boodschap dat toppolitiek een mannenzaak is en blijft.

Op het moment dat we dit redactioneel schrijven zijn de Belgische onderhandelaars er nog steeds niet in geslaagd om water en vuur te verzoenen. De verleiding is groot om

ons af te vragen of vrouwen er wel in zouden slagen om een regering te vormen. Laten we even de parallel trekken met het bedrijfsleven. Organisatiedeskundigen gebruiken tegenwoordig de *business case for diversity* als argument om te pleiten voor meer diversiteit (waaronder genderdiversiteit) in het bedrijfsleven. Deze business case gaat er van uit dat diversiteit – indien er goed mee wordt omgesprongen – een economische meerwaarde biedt. Diversiteit, zo luidt de redenering, heeft verschillende voordelen: (1) het brengt een bredere waaier aan competenties en perspectieven met zich mee en verhoogt zo de kwaliteit van de besluitvorming; (2) het vergroot de waaier aan potentiële kandidaten voor een job, waardoor de kans verhoogt om de juiste persoon te vinden; (3) het biedt meer kansen om aansluiting te vinden bij de behoeften van een divers klantenbestand. We zouden deze argumenten uit de *business case for diversity* ook kunnen vertalen naar de politieke actualiteit:

- 1 meer vrouwen betrekken bij de onderhandelingen verhoogt de diversiteit in competenties en perspectieven en de slaagkans op het vinden van een akkoord;
- 2 de blik verruimen naar potentiële vrouwelijke kandidaat-onderhandelaars verhoogt de kans dat de juiste persoon gevonden wordt om de onderhandelingen vlot te trekken;
- 3 vrouwen een prominentere rol geven in de onderhandelingen vergroot de kans dat hun belangen vertegenwoordigd zijn in het regeerakkoord dat er ooit toch moet komen.

De logica van het bedrijfsleven valt niet zomaar te vertalen naar de politiek in het algemeen en het huidige moeilijke politieke kluwen in België in het bijzonder. Uiteindelijk is de hypothetische vraag echter of vrouwelijke toppolitici beter zouden presteren dan man-

nelijke collega's slecht gedeeltelijk van belang. Instrumentele argumenten, zoals die door de business case naar voor worden geschoven, kunnen best hand in hand gaan met een ethische keuze voor het bannen van genderdiscriminatie. De focus van de bijdragen in dit nummer ligt dan ook niet op pleidooien voor of tegen quota, maar op de vragen die daaraan voorbij gaan. In hoeverre bewerkstelligen quota dat genderdiscriminatie in de selectie van politici wordt bestreden? En waarom willen we eigenlijk dat vrouwen in de politiek vertegenwoordigd zijn?

Sinds 1994 al bestaan er in België quotawetten over de samenstelling van de kieslijsten. Sylvia Erzeel en Petra Meier gaan in 'Wat veranderen quota's? Rekrutering en selectie van kandidaten door Belgische partijen na de invoering van quotawetten' na of de invoering van de quotawetten de interne werking van partijen inzake de rekrutering en selectie van kandidaten heeft beïnvloed. Politieke partijen spelen immers een cruciale rol op het politieke speelveld. De auteurs komen tot de sombere vaststelling dat de meeste politieke partijen niet kritisch staan ten opzichte van de mogelijke genderbias in hun eigen selectieproces. Hierdoor bestaat de vrees dat de quota ten eeuwigden dagen nodig zullen zijn om de mooie numerieke vertegenwoordiging van vrouwen in het parlement te kunnen handhaven. Deze teleurstellende resultaten voor het gros van de politieke partijen verklaren mogelijk mee waarom vrouwen slechts marginaal aanwezig zijn bij de huidige Belgische regeringsonderhandelingen: de cultuur in de politieke partijen is niet voldoende mee geëvolueerd met de maatschappelijke vraag naar gendergelijkheid, waardoor de interne processen nog steeds mannen bevoordelen.

Karen Celis heeft het in haar bijdrage 'Hoe kunnen vrouwen beter vertegenwoordigd worden?' over de relatie tussen de aanwezigheid van vrouwen enerzijds en de substantiële ver-

tegenwoordiging van vrouwen anderzijds. Of met andere woorden: zorgen meer vrouwen in de politiek er voor dat de diverse belangen van vrouwen beter aan bod komen? Deze vraag sluit aan bij de argumentatie uit de *business case for diversity*, waarbij gesteld wordt dat diverse klantenbehoeften beter bediend worden door een divers personeelsbestand. Aan de hand van acht decennia Belgische begrotingsdebatten analyseert de auteur het concept 'vrouwenbelangen'. Celis houdt een pleidooi voor een sterke vrouwenbeweging en goed verankerde gelijkheidsstructuren in het beleid als een noodzakelijke garantie voor het behartigen van diverse – en soms tegengestelde – belangen van vrouwen.

Met het laatste artikel in dit nummer verlaten we de Belgische politiek en bekijken we welke invloed religieuze praktijken kunnen hebben op het leven van vrouwen en mannen. Suzanne Knol belicht de hedendaagse echtscheidingspraktijken in het jodendom. Volgens de joodse religieuze wetgeving is een echtscheiding mogelijk, maar de regels verschillen sterk voor mannen en vrouwen. Ook de sociale gevolgen van het niet naleven van de regels zijn niet genderneutraal, een fenomeen dat we ook in andere religies, zoals de islam of het christendom, kunnen waarnemen. Bij een joodse echtscheiding vindt er een ceremonie plaats, waarbij de man aan de vrouw een brief overhandigt, waarin staat dat hij toestemming geeft om te scheiden. Weigert de man deze brief te overhandigen, dan heeft dit zware sociale gevolgen voor de vrouw die het sociale statuut van *igoen* krijgt en daardoor volgens de religieuze wetten geen nieuwe relaties mag aangaan. Dit artikel vertrekt van de vaststelling dat mannen het weigeren van de echtscheiding meer en meer gebruiken als onderhandlungsstrategie in het echtscheidingsproces om bijvoorbeeld voor zichzelf een financiële compensatie te verkrijgen of om te vermijden dat hij zijn

vrouw een financiële compensatie moet geven. Suzanne Knol beschrijft welke invloed deze praktijk heeft op het leven van joodse vrouwen in verschillende settings en ze gaat na op welke manier de religieuze rechtbanken hier mee omgaan. Het jodendom is overigens niet uniek in de manier waarop ze met echtscheiding omgaat. In een niet eens zo heel ver verleden hadden de rooms-katholieke en christelijke gereformeerde kerk een grote invloed op huwen en echtscheiding in Nederland en Vlaanderen. Vandaag zien we hetzelfde gebeuren in de islamitische diaspora waarbij men soms probeert om de religieuze regels over echtscheiding te laten primeren op de burgerlijke regels door bijvoorbeeld de religieuze echtscheiding te weigeren. Ook al heeft dit in Nederland en Vlaanderen geen rechtsgeldigheid, toch is de invloed op het leven van de betrokken moslima's – net zoals in het jodendom – aanzienlijk.

Verder kunnen we u opnieuw enkele proefschriftsamenvattingen voorstellen, een prille traditie waar het Tijdschrift voor Genderstudies in 2011 mee is gestart. Ook met deze rubriek willen we u op de hoogte houden van recent onderzoek binnen Genderstudies.